

Siyasal Muhafazakârlaşma Olgusu ve Kadınların İş Gücüne Katılımı Arasındaki İlişki: Türkiye için Ampirik Bir Analiz

İsmail Seki*

Öz: Ülkemizde dindarlık ve gelenekselcilik etrafında şekillenen muhafazakârlık kavramı, her toplum ve her zaman dilimi için farklı anlamlar kazanabilmektedir. Toplumsal ve siyasi faktörlerden nispeten daha fazla etkilenen emek faktörünün muhafazakârlık olgusundan etkilenmemesi düşünülemez. Özellikle Türkiye gibi toplumun kendisini dindar ve geleneklere bağlı olarak tanımladığı ataerkil yapıya sahip ülkelerde kadınların işgücüne katılımını etkileyen etkenler arasında muhafazakârlık da değerlendirilmelidir. Çalışmada genel olarak Türkiye’de büyükşehirlerde kadınların işgücüne katılımını belirleyen etkenler, özel olarak da muhafazakârlığın etkisi havuzlanmış en küçük kareler yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmaya göre kadınların işgücüne katılımını belirleyen etkenler önem sırasına göre doğum, evlenme, muhafazakârlaşma seviyesi, yüksek eğitim ve boşanma seviyeleridir. Literatürün aksine büyükşehirlerde muhafazakârlaşma seviyesi kadınların işgücüne katılım oranını pozitif yönde etkilemektedir.

Anahtar kelimeler: Kadınların işgücüne katılım oranı, muhafazakârlaşma, havuzlanmış EKK, büyükşehir.

Abstract: The term of conservatism shaped by religiousness and traditionalism in our country can have different denotations for different societies or different time periods. Labor is comparatively more impressed by social and political factors, so it is impressed by conservatism. Conservatism should be evaluated as a factor that affect the female labor force participation especially for countries which defines itself as religious, traditionalist and paternalistic as Turkey. There are two main aims as general aim and special aim in the study. The general aim is to find out the determinants of female labor force participation in metropolis of Turkey. The special aim is to find out the effect of conservatism on female labor force participation in metropolis of Turkey. These two aims are investigated by pooled ordinary least squares method. Consequently, the determinants of female labor force participation in metropolis of Turkey are birthrate, marriage rate, conservatism level, higher education level, divorce rate. Unlike literature, there is a positive relationship between conservatism level and female labor force participation in metropolis of Turkey.

Keywords: Female labor force participation, conservatism, pooled OLS, metropolis.

* Yrd. Doç. Dr, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.
E-mail: ismailseki@comu.edu.tr. Adres: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü. Biga / Çanakkale.

Giriş

İnsanların toplumsal hayattaki rollerini belirlemede doğrudan etkisi olan hayat görüşlerinin ekonomik hayata yansımaması düşünülemez. Bu bağlamda ülkemiz siyasi ve toplumsal hayatında gün geçtikçe önemi artan muhafazakârlaşma olgusunun yansımalarını ekonomik hayatta da görmekteyiz. Özellikle de diğer üretim faktörlerine oranla toplumsal ve siyasal şartlara daha bağımlı olan emek faktörünün muhafazakârlaşma olgusundan ne kadar etkilendiğinin belirlenmesi, iktisadi açıdan olduğu kadar sosyolojik ve siyasi açıdan da önem arz etmektedir.

Çalışmada genel ve özel olmak üzere iki temel amaçtan söz edilebilir. Genel amaç olarak ülkemizde kadınların işgücüne katılım oranını belirleyen etmenler ve bunların etkileri ampirik olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Özel olarak ise her ülke ve toplumun kendi dinamikleri tarafından yeniden ve özgün olarak tanımlandığını söyleyebileceğimiz siyasal muhafazakârlaşma olgusunun kentteki kadınların işgücüne katılım oranı üzerindeki etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu motivasyonun oluşmasında özellikle geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde bu yönde yapılan çalışmalarda elde edilen muhafazakârlaşma ve kentteki kadınların işgücüne katılımı arasındaki negatif ilişki bulguları tetikleyici bir rol üstlenmiştir. Bu bakımdan çalışma kent nüfusunun temsili bakımından Türkiye'deki büyükşehirlerin tümünü kapsayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde geniş ve güncel ve çok yönlü bir literatür taramasına yer verilmiş, üçüncü bölümde muhafazakârlık olgusu ve kadınların işgücüne katılımı Türkiye özelinde değerlendirilmiş, dördüncü bölümde ekonometrik yöntemlerin kullanıldığı ampirik analiz yapılmış, beşinci ve son bölümde ise çalışmanın sonuçları derlenmiştir.

Literatür Taraması

Çalışma kadınların işgücüne katılımı ve muhafazakârlık olguları üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu bakımdan çalışmanın alanı dahiline giren akademik çalışmaların çeşitliliği zengin bir literatür oluşturmaktadır. Çalışmanın özüne yoğunlaşılabilmesi için literatür kadın istihdamı, cinsiyet ayrımcılığı ve uygulamalı çalışmalar olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiştir.

Kadın İstihdamına Yönelik Çalışmalar

Bu bölümdeki çalışmalar genellikle Türkiye'de kadın istihdamının yetersizliğine vurgu yapmakta ve özellikle gelişmiş ülkeler ile yapılan karşılaştırmalarda ülkemizin çok gerilerde kaldığını belirtmektedir. Çalışmalar ülkemizdeki bu geri kalmışlığın il, bölge ve ülke çapında durum analizini yapmakla beraber, kadın istihdamı bakımından söz konusu geri kalmışlığın olası nedenlerini de irdelemişlerdir. Bu bölümdeki çalışmaların diğer bir özelliği de kadınların işgücüne katılımını ve istihdamını belirleyen etmenleri belirlemeye çalışmalarıdır.

Duruel ve Kara (2009) çalışmalarında Türkiye'yi 2007 yılında AB'ye katılan yeni ülkelerle hem kadın istihdamı, hem de diğer ekonomik göstergeler bakımından karşılaştırılmıştır. Kadın istihdamı yönünden Türkiye, AB ülkelerine göre oldukça geri seviyededir. Ekonomik yönden de AB ülkelerinden geride olan Türkiye işsizlik konusunda da AB ülkelerine göre daha çok sıkıntı çekmektedir.

Özdemir vd. (2012) araştırma çalışmalarında kadınların iş gücüne katılımlarının sürdürülebilir kalkınmadaki önemini geliştirmekte olan ekonomiler için istatistiki tablolar yardımıyla karşılaştırmalı bir şekilde araştırmıştır. Araştırma da sonuç olarak Türkiye’de kadınların iş gücüne katılımlarının istenen oranda olmadığı saptanmıştır. Bunun da kalkınmaya etkileri negatif yönde olduğu belirtilmiştir.

Karabiyik (2010), Türkiye’de çalışma yaşamında kadınların yerini tarihsel bir bakış açısıyla araştırmıştır. Araştırmada kadın iş gücüne katılım ciddi oranda düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma sebep olarak kırdan kente göç sayesinde tarımda çalışan kadınların şehirde ev hanımı haline gelmesi ve toplumda ataeril yapının olması gösterilmektedir.

Uraz vd. (2010) çalışmalarında yakın zamanda kadın istihdam durumunu etkileyen eğilimleri hane halkı iş gücü anketleri, hane halkı bütçe araştırması, nüfus ve sağlık araştırmaları anketlerini karşılaştırarak araştırmışlardır. Çalışmaya göre kırdan kentlere göçlerin etkisi ile artan düşük vasıflı hatta vasıfsız işçilerin genelini bayanlar oluşturmaktadır. Kadınların geleneksel ve sosyal durumları, çocuk sayısının artması gibi etmenler vasfı olmayan ve eğitim seviyesi düşük kadınların istihdam oranlarını etkileyen başlıca etmenler olarak saptanmıştır

Kadınların işgücüne katılımının nedenlerini inceleyen bir diğer çalışmada TÜİK ve OECD verilerinden yararlanarak, medeni durum, eğitim seviyesi ve yaş unsurlarının kadınların işgücüne katılımını belirleyen en önemli etkenler oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada ulaşılan diğer bir dikkat çekici sonuç kadınların kırdaki istihdam oranında düşüş kentteki istihdam oranında ise artış yaşanmış olmasıdır. Bu durumu oluşturan en büyük sebep olarak kadın istihdamını artırmaya dönük politikaların geliştirilmesi gösterilmiştir (Korkmaz ve Korkut, 2012).

İl ve bölge bazında yapılan çalışmalarda da ataeril toplum yapısının ve Anadolu’nun sosyolojik yapısının kadın istihdamı üzerine etkisi görülmektedir.

Özçatal (2011) çalışmasında öteden beri süre gelen erkek egemen aile yapısının kadın istihdamı üzerine etkilerini ve cinsiyet ayrımcılığının kadın istihdamı üzerine etkilerini Tokat ili bazında araştırmıştır. Tokat ilinde aileler maddi sıkıntıdan ötürü kadın istihdamını desteklemektedirler. Bununla birlikte kadınların çalışması erkeklerin izni ile oluşmaktadır ve yine kadınların çalışacağı sektörü de erkeklerin belirlediği sonucuna ulaşılmıştır.

Berber ve Eser (2008), kadın istihdamına bölgesel bir bakış açısı getiren çalışmasında doğu bölgelerinde ve orta bölgelerde ataerkillikten ötürü kadın istihdam oranının çok az olduğunu saptamıştır. Bununla beraber gelişmiş bölgelerde ve büyük şehirlerde ise diğer bölgelere nazaran kadın istihdamının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Ülkemizdeki kadınların istihdam oranını hem ülke hem bölge hem de sektör bazında ele almışlardır. Sonuç olarak kadınların hizmet sektörü bazında daha fazla çalışma eğiliminde olduğu, bölge bazında ise bölgelerin kalkınma düzeyi ile kadın istihdamı arasında doğrusal bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Literatürde Türkiye’de kadın istihdamı ile ilgili başlıklar incelendiğinde cinsiyet ayrımcılığına ilişkin çalışmalar dikkat çekmektedir.

Cinsiyet Ayrımcılığı Üzerine Çalışmalar

Kadınların ekonomik aktivitelerde cinsel ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıkları da iş gücüne katılım oranlarını belirleyen etkenlerden biridir. Her ne kadar ampirik olarak analiz edilebilecek seviyede güvenilir veri bulunmasa da literatürde bu yönde yapılan çalışmalar ışığında bir değerlendirilmede bulunulabilir.

Karaca (2013), kadınların ekonomideki yerini ve cinsiyet ayrımcılığı uğrayıp uğramadığını belirlemeye yönelik yaptığı çalışmasında sonuç olarak Türkiye’de enformel sektörde kadınların daha fazla yer aldığını, bununla birlikte formel sektörde kadınların istihdam oranının çok az olduğunu belirtmiş ve ileri senelerde de bu olgunun bu yönde devam edeceği saptanmasında bulunmuştur.

Buğra (2010) Türkiye’de cinsiyet ayrımcılığının kadın istihdamına etkilerini birçok yönden araştırmıştır. Avrupa ve Türkiye’yi bu bağlamda karşılaştırmış ve sonuç olarak Türkiye’de cinsiyet ayrımcılığı ve sosyal düşünce yapısının kadının iş gücündeki yerini etkilediğini ortaya çıkarmıştır.

Bir diğer çalışmada kadınların ekonomik hayatta yaşadıkları sorunlar araştırılmıştır. Bu çalışmada iş bulma konusunda ve belli mesleklerde kendilerini gösterme ve yükselme konularındaki yaşanan cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılık üzerinde durulmuştur. Tarihsel bir metot izlenerek yapılan araştırmada sonuç olarak Türkiye’de kadınların erkeklerle beraber eşit bir şekilde emeklerini arz edecek bir ortamın olmadığı saptanmıştır. Çalışmaya göre söz konusu ortamın oluşması için toplum bilgilendirilmeli ve kadına yönelik istihdam politikaları artırılmalıdır (Parlaktuna, 2010).

Toksöz (2012) kalkınmada cinsiyete dayalı ayrımın olumsuz yönlerini araştırmış ve bu olumsuzluğun nedenlerini irdelemiştir. Kadınların ücret düşüklüğü, belli sektörlerde çalıştırılması ve toplumun kadın istihdamını belirlemedeki etkilerini araştırarak kalkınmada kadın istihdamının önemi açıklamaya çalışmıştır. Varılan sonuca göre kadın istihdamının bu etkilerden uzaklaştırılarak artırılıp, geliştirilip kalkınmanın ileri seviyelere taşınmasında en önemli etken olması sağlanmalıdır.

Gürler ve Üçdoğruk (2007) çalışmalarında Türkiye’de erkek ve kadınlarda gelir eşitsizliğinin nedenlerini eğitim imkânlarına ulaşılabilirlik çerçevesinde incelemiştir. Çalışmada Minner’in insan sermayesi modeli ile ampirik bir analiz yapılmıştır. Çalışmadaki bulgulara göre eğitim seviyesi kadın ve erkek çalışanlar arasındaki gelir farklılıklarının oluşmasında diğer etkenlerden daha fazla etkilidir. Eğitim seviyesinin arttırılıp, erkeklerle kadınlara eğitim imkânlarına erişebilmede eşit imkânlar sağlanırsa gelir farklılıklarına yol açan adaletsizliğin ortadan kalkacağı ileri sürülmüştür.

Çalışmamızda muhafazakârlık olgusu ve Türkiye’de kadınların işgücüne katılımını belirleyen unsurların bu olgu ile birlikte ampirik olarak ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç esasında muhafazakârlık ve kadın istihdamına yönelik belli başlı ampirik çalışmaların incelenmesi çalışmanın literatüre sunacağı katkının ortaya çıkması bakımından önemlidir.

Kadın İstihdamına Yönelik Ampirik Çalışmalar

Türkiye'deki ampirik çalışmaların çoğu belirli bir etkenin üzerinde yoğunlaşsa da genellikle kadınların istihdam oranını ve işgücüne katılım oranını belirleyen etkenlerin belirlenmesi ve bu etkenlerin ağırlıklarının saptanması üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Çalışmalarda genellikle veri kaynağı olarak TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketlerinden (HİA) derlenen veriler kullanılmıştır.

Çarçoğlu ve Kalaycı (2009) araştırma konusu olarak Türkiye ve Avrupa'daki dindarlık eğilimlerini karşılaştırmışlardır. Çalışmada 2008-2009 TÜİK verileri ve 2008-2009 Avrupa Uluslararası Sosyal Araştırma Programı (International Social Survey Program) ISSP verileri karşılaştırılmıştır. ISSP ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye'de dindarlık eğiliminin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Çarçoğlu ve Toprak (1999) araştırmasında din, toplum ve siyasetin Türkiye'deki yerini araştırmıştır. Saha çalışmasına dayanan araştırma sonucunda ise Türkiye'nin çoğunluğunu dindar bir toplum yapısının oluşturduğu ve Müslüman halkın tamamının Şeriat yönetimini desteklediği ortaya çıkmıştır.

Kuzgun ve Sevim (2004) tarafından dini düzeyin ülkemizde kadınların çalışma hayatına nasıl etki ettiği araştırılmıştır. Ekonometrik model kullanılan çalışmada eğitim seviyesi arttıkça kadınların çalışmaya olan bakış açılarının olumlu hale geldiği, bununla beraber dine bağlılığın çalışma hayatına negatif etkisi olduğu saptanmıştır. Dinin kadınların çalışma hayatındaki etkilerinin yanında cinsiyet ayrımcılığının da analiz edildiği ampirik çalışmalar mevcuttur.

Tsani vd. (2013) Güney Akdeniz Ülkeleri için kadınların işgücüne katılımları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ekonometrik yöntemler ve genel denge analizi kullanarak incelemiştir. Çalışmaya göre kadınların işgücüne katılımı önündeki engeller kalktıkça ekonomik fayda sağlanmaktadır.

Hobikoğlu ve Deniz (2012) kadınların iş gücüne katılımlarını ekonometrik bir model ile araştırmışlardır. Çalışmaya göre kadınların ülkemizde istihdam oranı çok düşüktür. Ayrıca iş arama süreleri göz önüne alındığında kadınların erkeklere göre daha fazla süre iş aradıkları ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki bu cinsiyete dayalı eşitsizliğin kadınların iş gücüne katılımında etki ettiği saptanmıştır.

Cinsiyete göre iş gücüne katılım oranlarını ekonometrik bir analiz ile mikro veri modeli uygulayarak inceleyen bir diğer çalışmada kadınların iş gücüne katılım oranlarının erkeklere göre daha az olduğu belirlenmiştir. Eğitim seviyesi yükseldiğinde ise ilkökul üstü mezunlarda hem erkek hem bayan olarak iş gücüne katılımında artış gözlenmektedir (Taşçı ve Darıcı, 2009).

Kumaş ve Çağlar (2011) yaptıkları araştırmada kadınların iş gücüne katılımlarının eksik istihdamını etkileyen etmenleri ekonometrik bir analizle araştırmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre kadınların işgücüne katılım sürecinde erkeklere göre daha dezavantajlı grup olduğu saptanmıştır.

Kızılgül (2012) Türkiye de evli-bekâr kadınların iş gücüne katılımının belirleyicilerini araştırmıştır. Logit probit modeli kullanarak ekonometrik bir analiz yapılmıştır. Çalışma sonucuna göre eğitim seviyesi yükseldikçe evli ve bekâr kadınlarda çalışma isteği artmaktadır. Kırsal

kesimde eğitim pek etkili değil iken kentte eğitim seviyesinin kadınların iş gücüne katılma-
da büyük etkisinin olduğu saptanmıştır.

Özer ve Biçerli (2003) araştırma konusu olarak kadın istihdamını genel çerçevede Türkiye
için değerlendirmişler ve panel veri analizi ile ölçüm yapmışlardır. Kadın istihdamını etki-
leyen unsurların neler olduğunu irdelemişlerdir. 1988-2001 dönem verileri kullanılmıştır.
Bulunan sonuçlarda işsizlik oranı, enflasyon oranı, imalat sanayi ücretleri, kaba boşanma
hızı ve eğitim oranlarının kadın istihdamı üzerindeki etkilerinin büyük olduğu saptanmıştır.
Özellikle eğitim seviyesinin kadınların iş gücüne katılma durumunu en çok etkileyen etmen
olduğu saptanmıştır.

Dayioğlu ve Kırdar (2010) hazırlamış oldukları DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) raporunda
kadınların iş gücüne katılımını belirleyen unsurları araştırmışlardır. Ekonometrik modelle-
me yapılarak medeni durum, eğitim, göç, ücret ve doğurganlık gibi etmenlerin kadınların
işgücüne katılımını ne derece etkilediği araştırılmıştır. Araştırma sonucunda söz konusu
etmenler arasında en baskın etmenin eğitim düzeyi olduğu saptanmıştır.

Günlü vd. (2014) kadınların yaşadığı toplumdaki kültürün ve toplumun iş yaşamlarındaki
etkilerini Türkiye ve İran'ın nitel yöntemlerle karşılaştırmalı analizini yaparak araştırmışlardır.
Çalışmada varılan sonuçlara göre İran'da ağırlıklarına göre sırasıyla aile, toplumsal çevre,
politik rejim, çevre, din ve aile iş yaşamlarına etki yaparken; Türkiye'de ise bu etkenlerin
sıralaması; politik rejim, toplum, çevre, din ve aile şeklinde gerçekleşmektedir.

Kılıç ve Öztürk (2014) kadınların çalışma hayatına katılımındaki sorunları ekonometrik bir
analizle probit model kullanarak araştırmışlardır. Çalışmaya göre kadınların iş yaşantısına
sorun teşkil eden etmenlerin eğitim, sosyal cinsiyet, medeni durum, yerleşim yeri ve ücret
olduğu saptanmıştır. Modelde ayrıca eğitim seviyesi arttıkça kadınların iş gücüne katılım
oranının arttığı bulunmuştur.

Kutlar vd. (2012) doğurganlık, boşanma ve ücret haddinin Türkiye'de kadınların istihdam
oranlarına etkilerini ekonometrik bir analiz ile araştırmışlardır. Çalışmada Grenger nedensel-
lik analizi yapılmıştır. Sonuç olarak ücret ile kadınların iş gücüne katılımı arasında negatif,
ücretle doğurganlık arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Doğurganlıkla boşanma arasında
anlamli bir nedensellik ilişkisi olduğu ortaya çıkmıştır ve boşanma ile iş gücüne katılım
pozitif bir ilişkinin ortaya çıktığı bulunmuştur.

Türkiye için genelde tüm ülkeyi kapsayan çalışmalar yapılmış olmasına rağmen az sayıda
olsa da bölgesel ampirik çalışmalar da mevcuttur. Kutlar vd. (2013) Burdur ili için kırdaki
kadınların sığircılık sektöründe iş gücüne katılımını etkileyen kararları araştırmışlardır.
Çalışmada "khi kare" modeli uygulanmıştır. Bulunan sonuca göre kadınların kırdaki sığircılık
sektöründe erkeklerden daha fazla çalıştıkları ve bu çalışma sürecinin belirlenmesinde
kadınların kendi iradelerinin değil erkeklerin izninin etkili olduğu görülmüştür.

Şahin ve Şahbaz (2013) tarafından kırsal kesimdeki kadın iş gücünün durumunun enfor-
mel durumu ekonometrik yöntemlerle araştırılmıştır. Sonuç olarak Düzey 2 bölgelerinde
TR21'de ve TRB2'de enformel bazda hareketlilik yokken diğer kalan bütün bölgelerde
2004-2011 yılları arasında enformel sektörde kadın istihdamı bakımından artış yaşandığı
görülmüştür.

Literatürün geneline bakıldığında kadınların işgücüne katılımı bağlamında OECD ülkeleri arasında son sırada bulunan Türkiye’de iş hayatında özellikle kadınlar için negatif cinsiyet ayrımcılığının olduğu görülmektedir. Toplumsal olarak kendisini dindar olarak tanımlayan Türkiye’de dindarlığın kadınların işgücüne katılımına etkisi ile ilgili yeterli çalışma olmasına rağmen, gerek yapılan az sayıdaki çalışma gerekse de toplumsal algı bakımından dindarlık ile kadınların işgücüne katılımı arasında negatif bir ilişki olduğu kanısı oluşmaktadır. Ayrıca gerek kadınların işgücüne katılımını gerekse istihdam seviyelerini belirleyen etkenler göz önüne alındığında literatürde üzerinde mutabık kalınan en önemli etkenler başta eğitim seviyesi olmak üzere, medeni durum, doğurganlık oranları ve gelir olarak dikkat çekmektedir.

Muhafazakârlık Olgusu Ve Kadınların İşgücüne Katılımı

Türk Dil Kurumu tarafından tutuculuk olarak tanımlanan muhafazakârlık tanımı siyasi boyutta ele alındığında mevcut durumu korumak, reformlara tedbirli ve yavaş destek vermek anlamlarını taşımaktadır. Muhafazakârlık kavramı toplumlar arasında farklı anlamlar taşıyabileceği gibi aynı toplum için farklı zaman dilimlerinde farklı anlamlar da taşıyabilmektedir (Akkaş, 2013, s. 243-244). Nitekim ülkemizde muhafazakârlık, dindarlık ve gelenekçilik kavramları etrafında şekillenmektedir. Literatürde kadınların işgücüne katılımı ile muhafazakârlık olgusu arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen sadece iki çalışma dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki olan Göksel (2013) muhafazakârlığı din ve sosyal normların şekillendirdiğini belirtmektedir. Söz konusu çalışma elde edilen bulgular bakımından da oldukça dikkat çekicidir. Buna göre kentleşmenin artması muhafazakârlaşmanın artmasına, bu da kadınların işgücüne daha az katılımına neden olmaktadır.

Literatürdeki diğer önemli çalışma ise Gedikli (2014) tarafından yapılan ve kadın işgücü arzını geleneksel normlar açısından inceleyen çalışmadır. Çalışmaya göre muhafazakârlaşma yüksek eğitilmiş kentli kadının ücretli bir çalışan olma olasılığını düşürmektedir. Çalışmalar özellikle kentteki kadınlar için elde etikleri bulgular bakımından örtüşmekle beraber siyasal muhafazakârlaşmanın göstergesi olarak Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarını göstermeleri bakımından da benzerdirler.

Yukarıdaki çalışmalar ve literatürün geneli dikkate alındığında ülkemizde siyasal muhafazakârlığı dindarlık ve gelenekçilik olarak tanımlamak ya da başka bir deyişle geleneksel değerlere ve dine bağlı bir siyasi görüş olarak nitelemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda çalışmanın uygulama kısmında siyasal muhafazakârlık ölçütü olarak, kendisini parti programında ya doğrudan muhafazakâr ya da dini ve de geleneksel görüşlere bağlı bir siyasi parti olarak tanımlayan partilerin seçimlerde aldığı oy oranları alınmıştır. Bu tanımlamaya uyan partiler Adalet ve Kalkınma Partisi, Büyük Birlik Partisi, Millet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Saadet Partisi’dir.

Veri Seti, Model ve Yöntem

Veri Seti ve Model

Çalışmada 30 büyükşehir belediyesi için 2008 ve 2013 yılları arasındaki gözlemlerden oluşan panel veri seti kullanılmıştır. Veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Yüksek Seçim Kurulu (YSK) veri tabanlarından derlenmiştir.

Çalışmada kullanılan model ve değişkenler şunlardır:

$$\begin{aligned} \text{Log(KİKO)}_{it} = \alpha + \beta_1 \text{Log(GE)}_{it} + \beta_2 \text{Log(BO)}_{it} + \beta_3 \text{Log(EO)}_{it} + \beta_4 \text{Log(DO)}_{it} + \beta_5 \\ \text{Log(YEO)}_{it} + \beta_6 \text{Log(MO)}_{it} + \epsilon_{it} \quad i=1,\dots,30; t=1,\dots,6 \end{aligned} \quad (1)$$

Log(KİKO): Kadınların işgücüne katılım oranlarının logaritması,

Log(GE): Geçinme endeksi değerlerinin logaritması,

Log(BO): Boşanma oranlarının logaritması,

Log(EO): Kadın evlenme oranlarının logaritması,

Log(DO): Doğum oranlarının logaritması,

Log(YEO): Kadın yüksek eğitim oranlarının logaritması,

Log(MO): Yüksek Seçim Kurulu veri tabanından derlenen muhafazakârlaşma oranlarının logaritması.

Söz konusu değişkenlerden Log(KİKO) kadınların işgücüne katılım oranlarının logaritması alınarak hesaplanmıştır¹. Log(GE) ise İstanbul Ticaret Odası tarafından hazırlanan geçinme endeksi değerlerinin logaritması alınarak hesaplanmıştır. Log(EO), Log(BO), Log(DO), Log(YEO) verileri TÜİK tarafından derlenen; sırasıyla kadın evlenme oranlarının logaritmasını, boşanma oranlarının logaritmasını, doğum oranlarının logaritmasını ve yüksek eğitim almış kadınların oranlarının logaritmasını göstermektedir. Log(MO) ise yazarlar tarafından YSK veri tabanından derlenmiş olan muhafazakârlık oranlarının logaritmasını göstermektedir. Analizdeki tüm değişkenlerin doğal logaritmasının kullanılması ile tahmin sonuçlarındaki varyansın düşürülmesi amaçlanmıştır. Her ne kadar panel veri analizi çoklu doğrusallık (multicollinearity) sorununu azaltsa da evlenme oranları (EO) ile doğum oranları (DO) arasındaki yüksek korelasyon (%97) modelde çoklu doğrusallık sorununun olduğuna işaret etmektedir². Bu sorunu gidermek için modelden evlenme oranı (EO) serisi çıkarılmış ve aşağıdaki model tahmin edilmiştir.

$$\begin{aligned} \text{Log(KİKO)}_{it} = \alpha + \beta_1 \text{Log(GE)}_{it} + \beta_2 \text{Log(BO)}_{it} + \beta_3 \text{Log(DO)}_{it} + \beta_4 \text{Log(YEO)}_{it} + \beta_5 \\ \text{Log(MO)}_{it} + \epsilon_{it} \quad i=1,\dots,30; t=1,\dots,6 \end{aligned} \quad (2)$$

1 Kadınların işgücüne katılım oranlarının Türkiye için yaşa göre ve NUTS2 seviyesinde dağılımları için Bkz. Ek-1: Kadınların İşgücüne Katılımının Bölgesel Dağılımı.

2 Değişkenler arasındaki korelasyonu gösteren korelasyon matrisi için Bkz. Ek-2: Değişkenlere İlişkin Korelasyon Matrisi.

Tablo 1.*Değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler*

Değişken/Açıklayıcı İstatistik	Log (KIKO)	Log (GE)	Log (BO)	Log (DO)	Log (YEO)	Log (MO)
Ortalama	3.249252	2.201472	0.442816	0.629075	1.861642	4.142735
Medyan	3.353407	2.209943	0.529157	0.571261	1.891303	4.149444
Maksimum Değer	3.875359	2.561405	3.07966	2.863058	3.137926	4.45783
Minimum Değer	1.360977	1.819375	1.820159-	0.363843-	0.649718	3.529297
Standart Sapma	0.46725	0.232414	1.019355	0.701066	0.343685	0.214426
Eğiklik	1.666547-	0.114283-	0.245572	0.947471	0.284232-	0.730238-

Kaynak: Yazarın hesaplamaları

Muhafazakârlaşma verisi derlenirken analize konu olan büyükşehir statüsündeki illerde muhafazakâr partilerin aldığı oy oranlarının toplamı dikkate alınmıştır. Çalışmada kullanılan veri seti oluşturulurken sadece belediye nüfusu dikkate alınmıştır. 2015 TÜİK verilerine göre Türkiye'de nüfusun %93,3'lük kısmı belediye sınırları içerisinde yaşamaktadır. Bu bakımdan köy ve daha alt sınıflamaya tabi yerleşim yerleri nüfusun ihmal edilebilir bir kısmını oluşturmaktadır. Büyükşehirlerde yaşayan toplam nüfus ise 31 Aralık 2014 tarihi itibarı ile 59.968.496 kişidir. Büyükşehir dışında kalan 51 ilin toplam merkez nüfusu ise 6,502,018 kişidir. Çalışmada büyükşehir belediyelerinin seçilmesinin nedeni hem şehirleşme oranının yüksek olması hem de büyükşehir belediyelerinin buldukları bölgelerin sanayi ve cazibe merkezleri olmasıdır. Söz konusu bölgelerin sanayi merkezleri olmasının çalışmayı etkileyen iki önemli sonucu bulunmaktadır. Bunlardan ilki sanayi yoğunluğu yüksek olan bu şehirlerin çevre ilçe ve hatta küçük illerden göç çeken birer cazibe merkezi olmasıdır. Böylelikle büyükşehirlerin hem demografik hem de ekonomik yapıları buldukları bölgeyi şekillendiren bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyükşehirlerin sanayi yoğunluklarının fazla olmasının doğurduğu ikinci önemli sonuç ise söz konusu bölgelerdeki istihdam verilerinin kırsal bölgelere göre daha güvenilir olmasıdır. Kırsal bölgelerde genellikle tarımda görülen kayıt dışı istihdamın yoğun olarak görülmesi nedeni ile elde edilecek işgücüne katılım verilerinin güvenilirliği analiz sonuçlarını etkileyecek seviyede yetersiz kalabilmektedir.

Yöntem

Veri setini oluşturan panel veri, serilerin hem yatay kesit hem de zaman boyutunu içermesi bakımından önemlidir.

Panel veri analizinde başlıca üç model kullanılmaktadır. Bunlar havuzlanmış en küçük kareler modeli, rassal etkiler modeli ve sabit etkiler modelidir. Eğer belirli sayıda ve değişmeyen birimler analiz edilecekse rassal etki modeline göre sabit etki modeli daha uygun sonuçlar verebilir (Baltagi, 2005, s. 12). Çalışmamızda da analiz edilen birimleri oluşturan büyükşehirler tüm zaman dilimlerinde değişmediği için sabit etki modelinin uygun olacağı öngörüsüne sahip olabiliriz. Ancak yatay kesit veri matrisleri arasında, yani büyükşehirler

arasında, fark yoksa bütün yatay kesitler (büyükşehirler) için ortak bir sabit terim tahmin eden havuzlanmış en küçük kareler modeli kullanılabilir (Sayılğan ve Süslü, 2011, s. 84). Söz konusu yöntemin sağlanması zor bir varsayımı analize dâhil olan birimler arasında fark olamamasıdır (Gujarati ve Porter, 2009, s. 594). Ancak gerek istihdam gerekse kadına yönelik politikaların merkezî bir hükümet tarafından ve ülkenin geneli için belirlenmesi, bölgesel farklılıkların bu politikalar üzerinde etkisinin ihmal edilebilir düzeyde olması havuzlanmış en küçük kareler yöntemini de uygulanabilir yöntemler arasına almamıza neden olmaktadır. Havuzlanmış en küçük kareler ve sabit etki modellerinin hangisinin seçileceğinin belirlenmesi için basit Chow testi uygulanır (Baltagi, 2005, s. 13).

$$F_0 = \frac{(RRSS - URSS) / (N - 1)}{URSS / (NT - N - K)} : F_{N-1, N(t-1)-K} \quad (3)$$

Burada kısıtlı model sabit etki modeli ve kısıtlanmamış model ise havuzlanmış en küçük kareler modelidir. Test edilen hipotezler ise şöyledir;

Ho: $\alpha_0 = \alpha_1 = \dots = \alpha_n$ (Havuzlanmış Model Geçerlidir)

H1: $\alpha_0 \neq \alpha_1 \neq \dots \neq \alpha_n$ (Sabit Etki Modeli Geçerlidir)

1.391 olarak hesaplanan F istatistiği, %5 anlamlılık derecesindeki kritik değer olan $F=1.55$ değerinden küçük olduğu için boş hipotez reddedilemez. Yani havuzlanmış en küçük kareler modeli geçerlidir.

Durbin - Watson İstatistiğinin düşük olması verilerde değişen varyans ve/veya otokorelasyon problemlerinin olabileceğine işaret etmektedir. Bu gibi durumlarda Arellano'nun Güçlü Hatalarının (Arellano's Robust Errors) uygulanması gerekmektedir (Sayılğan ve Süslü, 2011, s. 86). Bu bakımdan model tahmininde Arellano'nun Güçlü Hataları kullanılarak bu sorun bertaraf edilmiştir.

Ampirik bulgular

Türkiye'de muhafazakârlık ile kadınların işgücüne katılımı arasındaki ilişkiyi incelediğimiz çalışmamızda kullanacağımız ekonometrik model basit Chow testi sonucu havuzlanmış en küçük kareler yöntemi olarak belirlenmiştir. EViews7 paket programı kullanılarak tahmin edilen modele ilişkin sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir. Açıklayıcılık gücü yaklaşık olarak %71 ($R^2 = 0.7045$) olan modelimizde istatistiksel olarak anlamlı olan katsayıların işaretleri beklenen değerlerle uyumludur. Sabit ve geçişme endeksinde ilişkin tahmin katsayılarının istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir.

$$\begin{aligned} \text{Log(KİKO)}_{it} &= 0.276863 + 0.007122 \text{Log(GE)}_{it} + 0.272564 \text{Log(BO)}_{it} - 0.445347 \text{Log(DO)}_{it} \\ &+ 421880 \text{Log(YEO)}_{it} + 0.562619 \text{Log(MO)}_{it} \end{aligned} \quad (4)$$

Modelin katsayıları incelendiğinde boşanma ve yüksek eğitimin kadınların işgücüne katılımını olumlu yönde etkilediği, buna karşın doğumun kadınların işgücüne katılımını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

Tablo 2.
Havuzlanmış En Küçük Kareler Modeli Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken: LOG (KIKO)		Yatay Kesit Boyutu: 30		Zaman Boyutu: 6
Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-İstatistiği	Olasılık
C (sabit)	0.276863	0.484355	0.571613	0.5683
LOG(GE)	0.007122	0.090091	0.079057	0.9371
LOG(BO)	0.272564*	0.026909	10.12912	0.0000
LOG(DO)	0.44535-*	0.035839	12.4265-	0.0000
LOG(MO)	0.42188*	0.069524	6.068103	0.0000
LOG(YEO)	0.562619*	0.091202	6.168935	0.0000
R – Kare	0.70455	Bağımlı Değişkenin Ortalaması		3.249252
Düzeltilmiş R – Kare	0.69606	Bağımlı Değişkenin Standart Sapması		0.46725
Tahminin Standart Hatası	0.257599	Akaike Bilgi Kriteri		0.157936
Artıkların Kareleri Toplamı	11.54612	Schwarz Kriteri		0.264368
Log Olabilirlik	8.21427-	Hannan-Quinn Kriteri		0.20109
F – İstatistiği	82.98631	Durbin-Watson İstatistiği		0.443963
F- İstatistiği Olasılığı	0.00000			

Kaynak: Yazarın hesaplamaları.

Not: * %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı.

Çalışmanın motivasyonunu oluşturan muhafazakârlık seviyesi ile kadınların işgücüne katılımı arasındaki ilişki incelendiğinde genel kanının aksine muhafazakârlık seviyesindeki bir yükselişin kadınların işgücüne katılımını pozitif yönde etkilediği görülmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Her toplum ve her toplumun farklı dönemleri için farklı anlamlar yüklenebilen muhafazakârlaşma olgusu Türkiye’de dini ve geleneksel bir yapı etrafında şekillenmektedir. Gerek siyasal gerekse toplumsal hayatta ağırlığı gün geçtikçe artan muhafazakârlaşma olgusu siyasal hayatta kendisini “muhafazakâr, geleneksel, manevi veya dindar” sıfatları ile tanımlayan siyasal partiler tarafından vücut bulmaktadır. İktidar partisinin de bu tanımlamaya dâhil olduğu düşünüldüğünde muhafazakârlaşma olgusunun ülkenin ekonomik, siyasal ve sosyal hayatındaki önemi ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın genel ve özel olmak üzere önceki bölümlerde tanımlanan iki temel amacı doğrultusunda yapılan ampirik analizde Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranını belirleyen en önemli etkenler sırasıyla muhafazakârlaşma oranı, doğum oranı, yüksek eğitim oranı ve boşanma oranı olarak ortaya çıkmıştır. Söz konusu sonuçlar literatürle büyük oranda uyumaktadır. Literatür ile çalışmanın sonuçlarının uyumadığı nokta ise çalışmanın özel amacını oluşturan muhafazakârlaşmanın kadınların

işgücüne katılım oranı üzerindeki etkisidir. Literatürde Türkiye’de kentte yaşayan ve eğitilmiş kadınların işgücüne katılımı muhafazakârlaşma oranı arttıkça azalmaktadır sonucu ile çalışmanın bulguları tamamen zıtlık göstermektedir.

Çalışmaya göre muhafazakârlaşmanın artması büyükşehirlerdeki kadınların işgücüne katılım oranı üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.

Çalışmada açıkça görülmektedir ki kadınların anne olmaları işgücüne katılım oranını düşüren en önemli etkidir. Toplumun kadına yüklediği asli ve de en önemli sorumluluğun annelik olduğu gerçeği burada bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Doğum oranlarının işgücüne katılımdaki bu negatif etkisi evde çalışma, bebek bakım desteği veya kreş olanaklarının artırılması ile azaltılabilecektir. Çalışmanın literatürle uyumlu olan bir diğer sonucu yüksek eğitimin kadınların işgücüne katılımını en azından ücretli çalışan olma oranlarını arttırdığı bulgusudur.

Çalışmanın literatür ile zıtlıklar içeren ve muhafazakârlaşmanın artması büyükşehirlerdeki kadınların işgücüne katılım oranı üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir sonucu, Türkiye’de muhafazakârlaşma olgusunun tanımı üzerinden değerlendirilebilir. Türkiye’de dindarlık ve gelenekselcilik etrafında şekillendiği düşünülen muhafazakârlaşma olgusu zaman içerisinde değişime uğramış olabilir. Ayrıca büyükşehirlerin kırdan aldıkları göç de bu sonucu doğurabilecek bir diğer etmendir. Büyükşehirlerde yaşayan ancak kırsal kesim ile bağlarını kopartmamış, kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan kadın işgücü, kırdan kayıt dışı çalışırken, büyükşehirde genellikle işçi statüsünde ve kayıt altında çalışmaktadır. Bu durum da siyasi duruşu değişmeyen kadınların işgücü piyasasında kayıt altına alınmasıyla birlikte kendini muhafazakâr olarak tanımlayan kadınların işgücüne katılımı artıran bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Bu değerlendirme ileride yapılabilecek özellikle sosyolojik araştırmaların motivasyonunu oluşturması açısından açık bir kapı bırakmaktadır.

The Relationship between the Phenomenon of Political Conservatism and the Rate of Female Participation in the Labor Force: An Empirical Analysis of Turkey

İsmail Seki*

Introduction

People's general philosophy of life affects their economic decisions, especially in the labor market. Conservatism, being a strong determinant of one's general philosophy of life, also has a significant effect on this sphere.

This study has two main aims, one general and the other specific. Its general aim is to reveal what determines the rate of women's participation in Turkey's labor force, and its specific aim is to research empirically the effects of political conservatism on the participation of urban-area women in the labor force. Thus the study includes the country's large cities (metropolises).

Literature Review

The study focuses on women's participation in the labor force and the phenomenon of political conservatism. Therefore, this section comprises three parts: women's employment, sex-based discrimination and empirical studies.

The first part primarily argues that their labor force participation rate is lower than that in the developed countries. Additionally, there is a positive relationship between this rate and the region's development level. Finally, women prefer to work in the service sector rather than in the manufacturing/industrial sector.

The second part indicates that there is a sex-based discrimination in Turkey's labor market, like in other developing countries. However, we can see the same result for most of the developed countries.

The last part, that of the empirical analysis, shows that the determinants of these women's participation rate are their education level, marital status, fertility rate and income level, respectively. Although there is not enough empirical analysis to determine the effect of political conservatism on their rate of labor force participation, there is a strong perception that the relationship between them is negative.

* Assist. Prof., Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Economics and Business Administration, Department of Economics.

Correspondence: ismailseki@comu.edu.tr. Address: Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Economics and Business Administration, Biga, Çanakkale, Turkey.

Data Set, Model and Method

Data Set and Model

The panel data set, which includes the data for 30 metropolis municipalities between the years 2008 and 2013, is used for the panel data analysis. The model and variables are;

$$\begin{aligned} \text{Log(KiKO)}_{it} = & \alpha + \beta_1 \text{Log(GE)}_{it} + \beta_2 \text{Log(BO)}_{it} + \beta_3 \text{Log(EO)}_{it} + \beta_4 \text{Log(DO)}_{it} + \beta_5 \\ & \text{Log(YEO)}_{it} + \beta_6 \text{Log(MO)}_{it} + \epsilon_{it} \quad i=1, \dots, 30; \quad t=1, \dots, 6 \end{aligned} \quad (1)$$

Log(KiKO): Log of the labor force participation rate of women,

Log(GE): Log of the cost of living index,

Log(BO): Log of the divorce rate,

Log(EO): Log of the women's marriage rate,

Log(DO): Log of the birth rate,

Log(YEO): Log of the higher educated women rate,

Log(MO): Log of the political conservatism rate.

To solve the model's multicollinearity problem, the EO variable is removed in order to provide us with the new model:

$$\begin{aligned} \text{Log(KiKO)}_{it} = & \alpha + \beta_1 \text{Log(GE)}_{it} + \beta_2 \text{Log(BO)}_{it} + \beta_3 \text{Log(DO)}_{it} + \beta_4 \text{Log(YEO)}_{it} + \beta_5 \\ & \text{Log(MO)}_{it} + \epsilon_{it} \quad i=1, \dots, 30; \quad t=1, \dots, 6 \end{aligned} \quad (2)$$

Method

The central government determines the country's employment policies and the policies for women. As a result, the regional differences can be negligible and, therefore, the pooled OLS method is used to estimate the model.

Empirical Results

The power of expressing the model is about 71% ($R^2=0.7045$). After the estimation, the model is:

$$\begin{aligned} \text{Log(KiKO)}_{it} = & 0.276863 + 0.007122 \text{Log(GE)}_{it} + 0.272564 \text{Log(BO)}_{it} - 0.445347 \text{Log(DO)}_{it} \\ & + 421880 \text{Log(YEO)}_{it} + 0.562619 \text{Log(MO)}_{it} \end{aligned} \quad (4)$$

The details are provided in table 2. According to the estimation results, the divorce and the higher education level rates have a positive effect on labor force participation. However, the birth rate has a negative effect.

Table 2.*Pooled OLS Estimation Results*

Dependent Variable: LOG(KIKO)

Method: Panel Least Squares

Date: 01/05/15 Time: 12:58

Sample: 2008 2013

Periods included: 6

Cross-sections included: 30

Total panel (balanced) observations: 180

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.585384	0.486186	1.204032	0.2302
LOG(GE)	-0.012725	0.088501	-0.14378	0.8858
LOG(BO)	0.194152	0.037777	5.139441	0
LOG(EO)	0.638661	0.220441	2.897194	0.0043
LOG(DO)	-0.961002	0.181412	-5.29733	0
LOG(MO)	0.507399	0.091335	5.55538	0
LOG(YEO)	0.377641	0.069784	5.411607	0
R-squared	0.718221	Mean dependent var		3.249252
Adjusted R-squared	0.708449	S.D. dependent var		0.46725
S.E. of regression	0.252294	Akaike info criterion		0.121669
Sum squared resid	11.01184	Schwarz criterion		0.24584
Log likelihood	-3.950208	Hannan-Quinn criter.		0.172015
F-statistic	73.49281	Durbin-Watson stat		0.511458
Prob(F-statistic)	0			

Unlike the general perception of the existence of a negative relationship between political conservatism and the rate of women's participation in the labor force, there is a positive relationship between them in the country's large cities.

Conclusion and Assessment

The determinants of these women's labor force participation rates are political conservatism, birth rate, the higher education level of women and the divorce rate. The results agree with the literature, all except for that of political conservatism.

The most negative effect, that of the birth rate, shows that the main social role of Turkish women is motherhood, which prevents the career plans of many women.

The results associated with political conservatism disagree with the literature: The literature says that a negative relationship does exist between them, whereas the empirical analysis

says just the opposite. The level of political conservatism in rural areas is higher than in the larger cities. One can conclude that the huge internal migration from rural regions to urban regions changes the structure of the labor market in the large cities. Rural women work as informal workers, mostly in the agriculture sector, although in the large cities they work as employees in the formal economy. Migration causes a change in labor market, but not in the women's general philosophy of life. This is the main reason for the positive relationship between political conservatism and the participation of Turkish women in the labor force.

Kaynakça / References

Akkaş, H. H. (2003). Muhafazakâr siyasi düşünce kavramı üzerine. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 241–254.

Baltagi, B. H. (2005). *Econometric analysis of panel data* (5. Baskı). West Sussex, UK: John Wiley and Sons Ltd.

Berber, M. ve Eser, B. Y. (2008). Türkiye'de kadın istihdamı: Ülke ve bölge düzeyinde sektörel analizi. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 10(2), 1-16.

Buğra, A. (2010). *Toplum cinsiyet işgücü piyasaları ve refah rejimleri: Türkiye'de kadın istihdamı*. İstanbul: TÜBİTAK Yayınları.

Çarkoğlu, A. ve Kalaycıoğlu, E. (2009). *Türkiye'de dindarlık: Uluslararası bir karşılaştırma*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

Çarkoğlu, A. ve Toprak, B. (1999). *Türkiye'de din, toplum ve siyaset*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Yayınları.

Dayıoğlu, M. ve Kırdar, M. G. (2010). *Türkiye'de kadınların işgücüne katılımında belirleyici etkenler ve eğilimler*. Anlara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Yayınları.

Duruel, M. ve Kara, M. (2009). Yeni AB üyesi ülkeler ile Türkiye iş gücünün piyasasının karşılaştırılmalı analizi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 53-76.

Gedikli, Ç. (2014, Ağustos). *Female Labor Supply In Turkey: Do Traditional Gender Roles Matter?* The IARIW 33 General Conference'da sunulan tebliğ. Rotterdam, Netherlands.

Göksel, İ. (2013). Female Labor Force Participation in Turkey: The Rule of Conservatism. *Women's Studies International Forum*, 41, 45-54.

Gujarathi, D. N. ve Porter, D. (2009). *Temel Ekonometri*. (G. G. Şenesen ve Ü. Şenesen, Çev.) İstanbul: Literatür Yayınları.

Günlü, E., Pala, T. ve Rahimi, R. (2014). Toplumsal değerlerin ve dinin kadınların kariyer yaşantılarına etkileri: Türkiye - İran karşılaştırması. *Amme İdaresi Dergisi*, 4(1), 131-151.

Gürler, Ö. K. ve Üçdoğru, Ş. (2007). Türkiye'de cinsiyete göre gelir farklılığının ayrıştırma yöntemiyle uygulama. *Journal of Yasar University*, 2(6), 571-589.

Hacıoğlu, D. M. ve Hobikoğlu, E. (2012, Ekim). *Cinsiyete göre gelişim endeksi çerçevesinde kadın istihdamının ekonomik değerlendirilmesi: Türkiye örneği*. International Conference On Eurasian Economies 2012'de sunulan tebliğ. Almaty, Kazakhstan.

Karabıyık, İ. (2012). Türkiye'de çalışma hayatında kadın istihdamı. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 32(1), 231-260.

Karaca, E. (2013, Eylül). *Kadınların çalışma yaşamına katılımına yönelik tutum ölçeğinin (kçykytö) bir yapısal eşitlik modeli ile geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi*. International Conference On Eurasian Economies 2013'te sunulan tebliğ. St. Petersburg, Russia.

Karaca, N. G. (2013, Eylül). *Kadının ekonomik yaşamdaki yeri: Türkiye ve geçiş ekonomilerinin karşılaştırılması*. International Conference On Eurasian Economies 2013'te sunulan tebliğ. St. Petersburg, Russia.

Kılıç, D. ve Öztürk, S. (2014). Türkiye'de kadınların işgücüne katılımının önündeki engeller ve çözüm yolları: Bir ampirik uygulama. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(1), 107-130.

- Korkmaz, A. (2012). Türkiye'de kadının işgücüne katılımının belirleyicileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 17(2), 41-65.
- Kumaş, H. ve Çağlar, A. (2011). Türkiye'de kadın eksik istihdamını belirleyen faktörler: TÜİK 2009 hanehalkı işgücü anketi ham verileri ile cinsiyete dayalı bir karşılaştırma. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 29, 249-289.
- Kutlar, A., Erdem, E. ve Aydın, F. F. (2012). Kadınların işgücüne katılımı ile doğurganlık, boşanma ve ücret haddi arasındaki ilişki: Türkiye üzerine bir araştırma. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi*, 7(1), 149-168.
- Kutlar, İ., Turhanoğulları, Z. ve Kızılay, H. (2013). Kırsal Alanda Kadınların İşgücüne ve Kararlara Katılımını Etkileyen Sosyo Ekonomik Faktörlerin Belirlenmesi: Burdur İli Örneği. Burdur: Tebge Yayınları.
- Kuzgun, Y. ve Sevim, S. A. (2004). Kadınların çalışmasına karşı tutum ve dini yönelim arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 14-27.
- Özçatal, E. (2011). Ataerkillik toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1, 21-39.
- Özdemir, Z., Yalman, İ. N. ve Bayraktar, S. (2012, Ekim). Kadın istihdamı ve ekonomik kalkınma: Geçiş ekonomileri örneği. International Conference On Eurasian Economies 2012'de sunulan tebliğ. Almaty, Kazakistan.
- Özer, M. ve Biçerli, K. (2003). Türkiye'de kadın işgücü panel veri analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 55-86.
- Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye'de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın analizi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 10(4), 1217-1230.
- Sayılgan, G. ve Süslü, C. (2011). Makroekonomik faktörlerin hisse senedi getirilerine etkisi: Türkiye ve gelişmekte olan piyasalar üzerine bir inceleme. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 5(1), 73-96.
- Şahinli, M. A. ve Şahbaz, N. (2013). Tarımda kadın istihdamı: Sosyal güvenlik kurumuna kayıtlılık durumu. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(25), 85-103.
- Taşçı, H. M. ve Darıcı, B. (2009). Türkiye'de işgücüne katılımın cinsiyet ayrımına göre incelenmesi: Bir mikro veri analizi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 209-233.
- Toksöz, G. (2007). İşgücü piyasasının toplumsal cinsiyet perspektifinden analizi ve bölgeler arası dengesizlikler. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 15, 57 - 79.
- Toksöz, G. (2012). *Toplumdaki iş yaşamında toplumsal cinsiyet eşitliği için politikalar. Sosyal Dönüşüm Biyometik ve Kamu Politikaları*. Ankara: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Türkiye Milli Komisyonu.
- Tsani, S., Paraussos, L., Fragiadokis, C., Charalambidis, L. ve Capros, P. (2013). Female labor force participation and economic growth in the south mediter ranem countries. *Economics Letters*, 120, 323-328.
- Uraz, A., Aran, M., Hüsamoğlu, M., Şanalımış, D. O. ve Çapar, S. (2010). *Türkiye'de kadınların işgücüne katılımında son dönemde gözlenen eğilimler*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Yayınları.

Ek 1. Kadınların işgücüne katılım oranlarının Türkiye için yaşa göre ve NUTS2 seviyesinde dağılımları

Geniş yaş grubuna ve yıllara göre işgücüne katılma oranı (%)					
(15 + yaş)					
TR10 (İstanbul)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	18.2	47.6	42.7	32.4	4.3
2012	17.8	45.3	41.6	29.3	3.3
2011	18.1	42.4	36	24.9	2.6
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	19.7	53.7	51.8	44.2	10.8
2012	17.1	55.4	50	40.2	9.6
2011	22.1	52.1	46.9	39.9	9.6
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	14.7	40.9	42.7	43	10.9
2012	15.4	43	44.2	42.3	10.7
2011	12.1	41.1	41.9	38.9	12.7
TR31 (İzmir)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	24.8	51.5	56.4	46.7	12.3
2012	22.5	44.8	51.4	40.9	8.4
2011	23.5	48.3	51.4	39.2	8.6
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	23.1	49.3	51.9	50.2	18.6
2012	27.2	56.7	55.4	52.6	18.6
2011	25.6	53.4	48.6	48.3	15
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	22.7	46.2	46.3	46.1	17.7
2012	22.4	42.1	43.9	47.9	17.6
2011	20.6	38.1	41.5	43.3	16.7
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	19.1	47.9	43.3	36.6	8.9
2012	16.5	44.2	40.9	32.1	6.9
2011	18.6	44.2	38.2	31	6.5

TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	19.6	50.5	46.5	40.1	14.8
2012	19.4	47.6	43	36.5	14.8
2011	20.7	46.8	43.8	38	17.1
TR51 (Ankara)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	8.8	34.9	44.3	33.9	5.2
2012	10.8	32	41.8	31.5	5.6
2011	8.6	31.8	38.4	30.3	5.4
TR52 (Konya, Karaman)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	17.5	30.4	36.8	34.3	10.1
2012	16.3	30.3	35.8	32.3	9.1
2011	17.7	29.8	35.5	33.5	11
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	24.3	53	51.2	48.1	15.2
2012	21	49.6	52.7	48.2	12.8
2011	23.1	56.5	52	48.1	17.3
TR62 (Adana, Mersin)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	17.9	39.4	39.2	36.2	9.2
2012	19.2	32.9	37.4	34.6	10.3
2011	22.4	38	41.4	36.4	12.4
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	13.1	30.4	30.2	30.7	11.8
2012	12.2	30.1	33.6	33.2	16.6
2011	15.5	34.9	35.1	33.3	16.8
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	15.4	31.1	40.1	33.8	13.8
2012	13.5	28.1	36.8	30.1	9.4
2011	12.4	34.5	33.5	29.6	8.4
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	17.3	34.3	38.6	36.1	14.7
2012	19.1	32.1	38.7	37.4	17.9
2011	19.6	32	38.1	35.4	16.7

Human & Society

TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	27.4	46.6	52.8	49.6	24.4
2012	28.8	65.4	58.6	51.3	27.5
2011	27.3	59.4	54.9	50.3	26
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	23	52.2	51	40.3	17.1
2012	26.3	59.9	54.2	47.9	26.1
2011	41.1	65.6	52.6	54.9	28.7
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	18.5	46.3	45.6	40.4	17.5
2012	19	42.5	42.3	38.4	17.6
2011	21.7	46.9	49	42.9	19.4
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	8.9	35.9	42.7	51.7	26.3
2012	12.1	43.5	48.7	58.8	33.7
2011	14.9	46.3	51.2	57.4	32.6
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	14.2	32.6	40.3	40.2	15.2
2012	14.3	28.9	38.2	34	11.2
2011	16.2	28.7	38.4	35.8	16.8
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	19.8	32.9	45.7	52.1	28.3
2012	13.5	33.7	41.6	45.9	21.9
2011	9.3	31.1	36.3	47.4	22.1
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	24.9	45.8	46.2	43.9	23.9
2012	14	33.8	40.4	38.2	19.2
2011	10.5	26	31	31.6	18
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	6.6	16	25.1	29.4	18.1

2012	9.6	18.5	25.7	31.1	18.9
2011	14	24.8	24.2	29.9	16
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	11.7	23.5	27.4	22.5	9.4
2012	10.9	19.9	21.8	17.7	5.9
2011	12.7	17.4	18.9	15.2	4.8
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	12.6	18	17.4	11.8	5.6
2012	6	7.9	9.2	5.5	2.8
2011	7.5	9.3	12	6.4	2.6
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)					
Kadın					
	19-15	24-20	34-25	54-35	+55
2013	9.8	18.3	13.9	9.6	1.6
2012	5.5	11	11.6	6.3	1.1
2011	9.6	11	9.9	7.5	1.8

Kaynak: TÜİK.

Ek 2. Değişkenlere İlişkin Korelasyon Matrisi

	Log (KIKO)	Log (GE)	Log (BO)	Log (EO)	Log (DO)	Log (YEO)	Log (MO)
Log (KIKO)	1	0.109516-	0.3443376	0.2030617-	0.3605725-	0.5454944	0.3484821
Log (GE)	0.109516-	1	0.0030997-	0.0009998	0.003798	0.347233-	0.0035896-
Log (BO)	0.3443376	0.0030997-	1	0.7009577	0.5685529	0.3858796	0.0382893
Log (EO)	0.2030617-	0.0009998	0.7009577	1	0.9743249	0.0960129	0.0540998-
Log (DO)	0.3605725-	0.003798	0.5685529	0.9743249	1	0.0122391-	0.103266-
Log (YEO)	0.5454944	0.347233-	0.3858796	0.0960129	0.0122391-	1	0.0047307-
Log (MO)	0.3484821	0.0035896-	0.0382893	0.0540998-	0.103266-	0.0047307-	1

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları

Evlenme oranı ile doğum oranı arasındaki yüksek korelasyonun meydana getireceği çoklu doğrusallık (multicollinearity) sorununun engellenmesi için aralarında yüksek korelasyon bulunan değişkenlerden biri modelden çıkarılır. Bu durumda modelden evlenme oranı değişkeni çıkarılarak çoklu doğrusallık sorunu çözülmüştür.